

Τρίτο μνημόνιο Ελλάδα: μια ευρωπαϊκή τραγωδία

ASHOKA MODU
ΕΠΙΣΚΕΠΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ PRINCETON

Βυθισμένοι στις λεπτομέρειες της μεταρρύθμισης του ασφαλιστικού και των κατασχέσεων κατοικιών -θέματα που αναμφίβολα έχουν σημαντικές συνέπειες για πολλούς- η μεγάλη εικόνα έχει ξεθωριάσει. Είναι εύκολο να ξεχάσει κανείς πώς βρεθήκαμε εδώ και πού πηγαίνουμε.

Από το 2009 ως το 2015, το πρωτογενές έλλειμμα της ελληνικής κυβέρνησης (εξαιρουμένων των τόκων για το χρέος) μειώθηκε από 10% του ΑΕΠ περίπου στο μηδέν. Η Ελλάδα στις παραμονές της κρίσης είχε επίσης διπλάσιο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών. Σήμερα το ισοζύγιο είναι θετικό. Μια σύγκριση με τους αριθμούς στην Ιρλανδία, την Πορτογαλία και την Ισπανία είναι αρκετή για να αποδείξει ότι η Ελλάδα έχει πετύχει τα ίδια ή και περισσότερα.

Ωστόσο, η λιτότητα ήταν πολύ βαρύτερη στην Ελλάδα. Οι δημόσιες δαπάνες μειώθηκαν κατά περίπου 25%, μία τάξη μεγέθους περισσότερο από τις υπόλοιπες χώρες. Αυτό οδήγησε σε κατάρρευση του ΑΕΠ και των φορολογικών εσόδων. Η ανώμαλη συνέπεια ήταν η εκτόξευση του δείκτη χρέους/ΑΕΠ, που αυξήθηκε από 126% του ΑΕΠ το 2009 στο 200% (η πρόβλεψη για το 2016). Για να το πούμε απλά: η Ελλάδα πιέστηκε να τρέξει πολύ περισσότερο και έμεινε πολύ πιο πίσω.

Οι πιστωτές της Ελλάδας τώρα ζητούν περισσότερη λιτότητα. Επειδή, για μία ακόμη φορά, οι προβλέψεις για την ανάπτυξη είναι παράλογα αισιόδοξες, το χρέος μπορεί να κλιμακωθεί ανεξέλεγκτα, οδηγώντας σε απαιτήσεις για νέα μέτρα λιτότητας, σε έναν ατέρμονο φαύλο κύκλο.

Δύο φορές το περασμένο έτος -όταν έφερε στην εξουσία τον ΣΥΡΙΖΑ τον Ιανουάριο και όταν ψήφισε «όχι» στο δημοψήφισμα του Ιουλίου- ο ελληνικός λαός απύθυνε έκκληση να σταματήσει η καταστροφική αυτή πολιτική. Οι πιστωτές, ωστόσο, απειλώντας να τινάξουν την Ελλάδα στον αέρα, επέμεναν να συνεχιστεί.

Από το 1981, όταν η χώρα έγινε μέλος της ΕΟΚ, η ελληνική οικονομία αναπτύχθηκε μέσω της επέκτασης του κράτους. Η Ευρώπη υποτίθεται ότι θα διασφάλιζε την παγίωση της δημοκρατίας και θα έφερνε την ευημερία. Αντ' αυτού, εδραιώθηκαν η διαφθορά και τα κεκτημένα. Με τις δομές του πελατειακού κράτους βαθιά ριζωμένες, κάθε κυβερνητική αλλαγή οδηγούσε απλώς

στην ανακύκλωση των προσώπων που απολάμβαναν τα οφέλη της πολιτικής πατρωνίας. Η Ευρώπη και η Ελλάδα απέτυχαν.

Οι πιστωτές τώρα προσπαθούν να πείσουν ότι πιέζουν για να εξιλεωθούν τόσο οι ίδιοι όσο και η Ελλάδα. Αλλά η πραγματική αλλαγή -η ανάδυση ενός νέου αναπτυξιακού μοντέλου και η διάλυση των δικτύων διαφθοράς- θα πάρει χρόνια.

Προς το ίδιο αδιέξοδο

Στο μεσοδιάστημα, η απαίτηση η Ελλάδα να πετύχει περαιτέρω δημοσιονομικό σφίξιμο ύψους 3,5 μονάδων του ΑΕΠ στην επόμενη τριετία αποτελεί ακραία μορφή οικονομικού αναλαβητισμού. Αλλωστε ένας εκ των πιστωτών -το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο- έχει αποδομήσει την πολιτική αυτή. Από μόνη της, λιτότητα τέτοιας εμβέλειας θα μπορούσε να οδηγήσει σε συρρίκνωση του ΑΕΠ κατά 7%. Επιπλέον, θα πέσει

Η απαίτηση η Ελλάδα να πετύχει περαιτέρω δημοσιονομικό σφίξιμο ύψους 3,5 μονάδων του ΑΕΠ στην επόμενη τριετία αποτελεί ακραία μορφή οικονομικού αναλαβητισμού.

το επίπεδο των τιμών, αυξάνοντας το πραγματικό χρέος των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων και υπονομεύοντας περαιτέρω την ανάπτυξη και τα δημόσια οικονομικά. Οι πιστωτές προβλέπουν μια θαυματοργό επιστροφή στην ανάπτυξη. Θαύματα όντως συμβαίνουν. Αλλά δεν συνηθίζεται να τα επικαλούνται όσοι κάνουν οικονομικές προγνώσεις.

Η εμμονή των πιστωτών με τις ελληνικές συντάξεις -ακόμη κι αν έχουν δικίο ό-τι είναι υπερβολικά υψηλές- είναι κάπως εκτός θέματος. Οι συντάξεις παίζουν σημαντικό ρόλο στο βιοπορισμό ευάλωτων οικογενειών. Το διακύβευμα δεν είναι απλώς μια γενική έγνοια για κοινωνική δικαιοσύνη. Το μέγεθος των μειώσεων που προβλέπεται, σε συνδυασμό με τα υπόλοιπα μέτρα λιτότητας, θα έχει άμεσες μακροοικονομικές συνέπειες. Καθώς η κατανάλωση θα μειώνεται, το ίδιο θα συμβαίνει στην ανά-

πτυξη και στο δείκτη τιμών. Ο φαύλος κύκλος υπερχρέωσης και αποπληθωρισμού θα συνεχιστεί, πλήττοντας εκ νέου το τραπεζικό σύστημα.

As μην απατώμεθα: η όξυνση του οικονομικού πόνου δεν θα θεραπεύσει μακροπρόθεσμες οικονομικές παθογένειες, για τον ίδιο λόγο που δεν συνιστάται η άρση βαρών για την ανάνηψη κάποιου που έχει υποστεί έμφραγμα. Η μακροπρόθεσμη ζημιά θα είναι ευρεία. Οι πιο ταλαντούχοι θα φύγουν από τη χώρα. Σε βάθος χρόνου, η Ελλάδα θα εξελιχθεί σε μια γηραιά χώρα, χωρίς καινοτόμους επιχειρηματίες, επιστήμονες ή γιατρούς. Η οικονομική δυσπραγία χωρίς τέλος θα τη μετατρέψει σε μια εθνικιστική, απομονωμένη χώρα, με την οποία η διεθνής κοινότητα θα ασχολείται μόνο όταν τα σύνορά της αποκτούν ευρύτερη σημασία.

Με τον πρωτογενή προϋπολογισμό περίπου ισοσκελισμένο, ένα τριετές πάγωμα της λιτότητας θα επιτρέψει την επιστροφή στην ανάπτυξη. Ένα πρόγραμμα μείωσης και ορθολογισμού των συντάξεων θα είχε τότε περισσότερο νόημα. Η Ελλάδα, όμως, χρειάζεται επίσης ελάφρυνση χρέους.

Οι επιφυλακτικές υποσχέσεις για σταγονίδια ελάφρυνσης είναι μια έξυπνη τακτική για να σύρουν την ελληνική κυβέρνηση στο μονοπάτι των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων. Αλλά αν αυτές οι μεταρρυθμίσεις υπονομεύουν την ανάπτυξη, η αναγκαία ελάφρυνση θα αυξάνεται με το χρόνο. Η Ελλάδα θα βρεθεί υπό τη μόνιμη κηδεμονία των πιστωτών. Οι Έλληνες θα υποφέρουν περισσότερο και οι πιστωτές θα δουν να τους επιστρέφονται λιγότερα από τα χρήματά τους.

Ο μεγάλος κίνδυνος τώρα είναι ότι η Ευρώπη, αντιμέτωπη με πολύ μεγαλύτερες προκλήσεις, θα αφήσει στην άκρη το ελληνικό ζήτημα. Οι πιστωτές, γνωρίζοντας ότι δεν μπορούν να πιέσουν υπερβολικά, επιμένουν παρ' όλ' αυτά στην αδιέξοδη στρατηγική τους. Οι ελληνικές αρχές, μην έχοντας εναλλακτικές, κινούνται σε αυτό το πλαίσιο. Ο αργοκίνητος αυτός πόλεμος φθοράς οδηγεί σε μια τραγωδία που λίγοι προσέχουν, αλλά η οποία γίνεται ολοένα και βαθύτερη - για την Ελλάδα και για την Ευρώπη.